

TÜRKİYE'DE ASGARİ ÜCRETİN VERGİLENDİRİLMESİ TARTIŞMASI

THE DISPUTE ON THE TAXATION OF MINIMUM WAGE IN TURKEY

Levent Yahya ESER*

ÖZ

Türkiye’de asgari ücretin vergi dışı bırakılması tartışması sürekli gündeme gelmektedir. Yapılan tartışmalar kamuoyunu bir süredir meşgul etmekle birlikte bu konuda kalıcı çözüm getirecek bir öneri geliştirilememektedir. Bu çalışma, Türkiye’de asgari ücretin vergilendirilmesinin mi vergilendirilmemesinin mi doğru olduğunu teorik ve pratik açıdan ele almayı amaçlamaktadır. Bu amaçla hazırlanan çalışmada öncelikle asgari ücretin teorik altyapısına değinilmiş, ardından asgari ücret Türkiye, Avrupa Birliği ve bazı seçilmiş ülkeler açısından ele alınmıştır. Son kısımda ise, asgari ücretin vergilendirilmesi hususu Türkiye için değerlendirilmiştir. Çalışmanın sonucunda, Türkiye’de asgari ücretin vergi dışı bırakılmasının kısa vadede teorik ve pratik açıdan zor olduğu, fakat vergi yükünün azaltılması gerektiği sonucuna varılmıştır. Uzun dönemde ise, asgari ücretten

ABSTRACT

Exemption of tax taken from minimum wage is constantly under discussion in Turkey. Although the discussions keep the agenda busy for a short time, no proposal can be developed to bring a permanent solution to this issue. The aim of this study is that to consider from a theoretical and practical point of view whether it is correct to tax the minimum wage or not in Turkey. For this purpose, firstly, the theoretical background of the minimum wage was mentioned then the minimum wage is discussed in terms of Turkey, the European Union and some selected countries. In the last part, it is debated that whether the minimum wage is taxed or not for Turkey. As a result of the study, it is concluded that the exclusion of the minimum wage in Turkey is theoretically and practically difficult in the short term, but it was concluded that the need to reduce the tax burden. In the long term,

* Prof. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, İ.İ.B.F., Maliye Bölümü, leventyahyaeser@gmail.com, ORC-ID: 0000-0002-9293-8957. Eser, L. Y. (Kasım 2021). Türkiye’de Asgari Ücretin Vergilendirilmesi Tartışması, *Vergi Raporu*, 266, (11-30).

çalışanların sayısının azaltılmasının söz konusu tartışmaları kendiliğinden ortadan kaldıracığı ile ri sürülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Asgari Ücret, Vergi, Türkiye, Avrupa Birliği

JEL Sınıflandırma Kodları: H20, H24, E24

GİRİŞ

Asgari ücret çalışanı korumak amacıyla geliştirilmiş, ücret ve gelir dağılımına müdahale etmeye yönelik uygulanan en önemli sosyal politika araçlarından biridir. Ücretlerin en alt düzeyinin yasal olarak belirlenmesini ifade eden bu uygulamayla birlikte çalışanın asgari düzeyde geçinebileceği ücret garanti altına alınmaktadır. İşgücü piyasalarında yasal olarak verilebilecek en düşük ücret düzeyini oluşturması nedeniyle bu ücreti etkileyecek her türlü mali yük tartışma konusu yapılmaktadır. Asgari ücret üzerinde vergi ve sosyal güvenlik primi olmak üzere temelde iki mali yük bulunmaktadır. Bunlardan vergi karşılıksız olarak alınmaktayken, primde karşılık esası söz konusudur. Primin karşılıklı olması, onu kısmen tartışma alanı dışına çıkartmaktadır. Ancak vergi, tartışmanın temel noktasını oluşturmaktadır.

Ücretin vergiye tabi olması fikri yeni olmakla birlikte modern vergileme anlayışıyla birlikte daha tartışılır olmuş ve sorgulanmıştır. Gelişmiş ve gelişmekte olan birçok ülkede ücret vergi konusu yapılmakta ve ağırlık olarak artan oranlı tarifeye tabi tutulmaktadır. Artan oranlı tarifenin uygulanmasındaki temel gerekçe, gelir arttıkça marjinal faydasının azalması varsayımıdır. Bu nedenle geliri yüksek olan mükelleflerin daha çok, geliri düşük olanların daha düşük vergi yüküne maruz bırakılması hatta belli bir düzeyin altındaki gelirlerden hiç vergi alınmaması gerektiği kabul edilmektedir. Bu düşünceden hareketle, asgari ücret üzerindeki vergi yükünün kaldırılması gerektiği sürekli tartışma konusu yapılmaktadır.

it has been argued that reducing the number of employees working at the minimum wage will automatically eliminate these discussions.

Keywords: Minimum Wage, Tax, Turkey, European Union.

JEL Classification Codes: H20, H24, E24

maktadır. Bazı ülkelerde asgari ücret üzerinden vergi alınmazken, bazılarında vergi yükünü düşürecek uygulamalara gidildiği görülmektedir. Bu farklılıklar ülkelerin siyasi, ekonomik ve mali politikalarından kaynaklanmaktadır. Türkiye’de de asgari ücretin vergilendirmesi tartışması devamlı gündemi meşgul etmektedir. Özellikle asgari ücretin belirlendiği dönemlerde bu tartışmalar had safhaya çıkmaktadır. Fakat konuya kalıcı olarak nokta koyacak bir uygulama hayata geçirilememektedir.

Bu çalışmanın ele alınış nedeni, Türkiye’de sürekli olarak gündemi meşgul eden asgari ücretin vergi dışı bırakılması tartışmasına bilimsel açıdan yaklaşmaktır. Bu bağlamda; teorik açıdan vergileme ilkeleri, pratik açıdan ise Türkiye’de asgari ücretin işgücü piyasasındaki yeri ve asgari ücret üzerinden ödenen vergilerin bütçe gelirleri içerisindeki payı dikkate alınmıştır. Bu çıkış noktasından hareketle hazırlanan çalışma, Türkiye’de asgari ücretin vergilendirilmesini teorik ve pratik açıdan ele almayı amaçlamaktadır. Çalışmada öncelikle asgari ücretin teorik altyapısına değinilmiş, ardından Türkiye, Avrupa Birliği ve bazı seçilmiş ülkelerde asgari ücret uygulamalarına yer verilmiştir. Son kısımda ise, Türkiye’de asgari ücretin vergilendirilmesinin teorik ve pratik bağlamda değerlendirilmesi yapılmıştır.

1- TEORİK BAĞLAMDA ASGARI ÜCRET KAVRAMI

Ücret, işçiler açısından en önemli gelir kaynağını, işverenler içinse bir maliyet unsurunu ifade etmektedir. Bu açıdan işçi ve işveren arasındaki

anlaşmazlığın da temel unsurunu oluşturmaktadır. Ücret, işçi ve işverenler için olduğu kadar, bir ülkenin sosyo-ekonomik yapısını da yakından ilgilendirmektedir. Ücretler gelir dağılımı, istihdam ve enflasyon gibi temel ekonomik unsurların yanında toplumsal refah ve barışı da etkilemektedir. Bu çok yönlü sonuçlar, devletlerin ücretlere müdahalesini gerekli kılmaktadır. Devletlerin ücretlere müdahalesinin en temel araçlarından birini de asgari ücret oluşturmaktadır.

Asgari ücret, esas itibarıyla işveren tarafından işçilere ödenecek ücretin en alt sınırını ifade etmektedir. İşçileri korumak ve onlara insan onuruna yaraşır bir hayat standardı sağlamaya yetecek ücret düzeyinin yasal olarak tespit edilmesi amacıyla oluşturulan asgari ücret; 19. yüzyılın sonlarından itibaren uygulanmaya başlayan önemli sosyal politika araçlarından biridir.

20. yüzyılın ilk yarısında iktisatçılar, işgücü piyasalarının kusurlu olduğunu ve işçilerin pazarlık gücünden yoksun olduğunu kabul etmişlerdir. Bir bölgede eşit beceri ve eğitime sahip işçilerin ücret ve çalışma koşullarının farklılık göstermesi, işverenlerin ücret belirleme konusunda takdir yetkisine sahip olduğunun en önemli göstergesi olarak görülmeye başlanmıştır. Bu bağlamda şirketlerin, basit emek talebi teorisinin belirttiği gibi, pasif ücret alıcılarından çok daha fazlasını ifade ettiği anlaşılmıştır. İktisatçılar, ücretlerin altına düşemeyeceği bir taban belirlenmesinin ekonomiyi daha iyi işleteceği görüşünde birleşmişlerdir. Yeterli bir ücret tabanı hem çalışanların moralini artıracak hem de işgücü piyasasına daha fazla işçi getirecektir. Dolayısıyla ustaca belirlenmiş bir asgari ücretin, piyasayı temizleyeceği ve hanehalkının satın alma güçlerini artıran bir

standart sağlayabileceği öngörülmüştür.¹

Asgari ücretin uygulanmasının en önemli nedenlerinden birini, geçimlik ücret düzeyinin altında ücret elde eden çalışanlara, yoksulluk sınırının üzerinde yaşamaları için destek sağlamak oluşturmaktadır. Özellikle ilk uygulama yıllarındaki işgücü piyasasının durumu düşünüldüğünde, bu ihtiyacın önemi daha da anlaşılır bir hal almaktadır. Artan ücretler aynı zamanda çalışanların satın alma güçlerini arttıracak, daha fazla etkinliğe ve üretkenliğe yol açacaktır. Tüm bunların yanında asgari ücretin, gelecek neslin sağlıklı ve iyi yetişmiş olmasından kaynaklı halkın yararına olacağı gerekçesiyle kamu yararı da sağlayacağı beklenmektedir.²

Asgari ücret, Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)'nün kuruluşundan itibaren ele aldığı ve düzenlemeler yaptığı alanların başında yer almaktadır. Asgari ücretle ilgili olarak ILO kapsamında 3 sözleşme 3 de tavsiye kararı yer almaktadır.³ Bununla birlikte, 1919 ILO Anayasası, "evrensel ve kalıcı barışın ancak sosyal adalete dayanırsa tesis edilebileceği" görüşüne dayanarak, ön-sözünde "yeterli yaşama ücretinin sağlanması" da dahil olmak üzere çalışma koşullarının acil olarak iyileştirilmesi çağrısında bulunmaktadır. 1944'te ILO Philadelphia Bildirgesi, "çalışan ve bu tür bir korumaya ihtiyacı olan herkes için asgari geçim ücretinin" önemine yer vermektedir. Bu unsur, 2008 ILO Adil bir Küreselleşme için Sosyal Adalet Bildirgesi'nde de tekrarlanmaktadır.⁴

Asgari ücret ILO tarafından; bir işverenin ücretli çalışanlara belirli bir süre çalışmaları karşılığında ödemesi gereken, toplu veya bireysel sözleşmelerle azaltılamayan en düşük ücret miktarı olarak tanımlanmaktadır. Bu tanım kapsamın-

¹ Alan B. KRUEGER. "The History of Economic Thought on the Minimum Wage". *Industrial Relations*. 54(4), 2015. s.533.

² Oren M. LEVIN-WALDMAN. *The Minimum Wage: A Reference Handbook*. ABC-CLIO Publishing. California. 2016. ss.3-11

³ ILO Normlex. <https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:1.> 2021. Erişim Tarihi: 20.02.2021.

⁴ ILO. *Minimum Wage Policy Guide*. (<https://www.ilo.org/global/topics/wages/minimum-wages/lang--en/index.htm>.) 2021. Erişim tarihi: 20 Şubat 2021.

da, ILO'ya üye ülkelerin % 90'ından fazlasında asgari ücret uygulandığı görülmektedir. Asgari ücretin temel amacı, çalışanları aşırı düşük ücretlere karşı korumaktır. Asgari ücret, cinsiyet farkı gözetmeksizin yoksullukla mücadele etmek ve eşitsizliği azaltmak için uygulanan temel politika araçlarından da birini oluşturmaktadır. Bu doğrultuda yürütülen asgari ücret sistemlerinin, istihdam ve çalışma koşullarını belirlemek için kullanılan toplu pazarlık dahil olmak üzere, diğer sosyal ve istihdam politikalarını destekleyecek ve güçlendirecek şekilde tanımlanması ve tasarlanması gerekmektedir.⁵

Asgari ücretin yasal olarak tespiti, son yıllarda oldukça popüler bir politika aracı haline gelmiştir. Çünkü asgari ücret, genellikle hem yoksulluğu hem de sağlanacak refah artışının devlete maliyetini azaltmaya yardımcı olabilecek etkin bir sosyal politika aracı olarak kabul edilmektedir.⁶ Asgari ücret büyük miktarda devlet harcaması gerektirmemektedir. Hükümetin sosyal adalete bağlılığını göstermesinin ve gelir dağılımının en altındakileri desteklemesinin basit ve görünür bir yolunu oluşturmaktadır. Kolaylık-

la en fakir işçileri hedef almakta ve işgücü piyasasını etkilemektedir.⁷ Bu kapsamda son yıllarda asgari ücret, düşük ücretli işçilerin gelir zorluklarını daha geniş çapta hafifletmek ve işyerindeki yoksullukla birlikte ücret ve gelir eşitsizliği konularını ele almak için uygulanan önemli bir politika aracı olarak dikkat çekmektedir.⁸

2- TÜRKİYE, AVRUPA BİRLİĞİ VE BAZI SEÇİLMİŞ ÜLKELERDE ASGARI ÜCRET

Asgari ücret birçok ülkede uygulama alanı bulmaktadır. ILO üyesi ülkelerin %90'ında asgari ücret tespit edilmektedir. Bu ülkelerin %6'sında asgari ücretin müzakerelerle, diğer bir deyişle bağlayıcı toplu sözleşmeler yoluyla belirlendiği görülmektedir. Ülkelerin çok daha büyük bölümünde (%84) ise, hükümetler tarafından sosyal ortaklarla istişare edilerek ya da edilmeyerek yasal olarak belirlenen asgari ücret uygulanmaktadır.⁹ Bu bağlamda, Türkiye ve çoğu Avrupa Birliği ülkesinde de asgari ücret yasal olarak tespit edilmektedir. Tablo 1'de Türkiye, Avrupa Birliği ve bazı seçilmiş ülkelerde uygulanan yasal asgari ücret tutarlarına ilişkin veriler gösterilmektedir.

⁵ ILO. a.g.e.

⁶ Kerstin BRUCKMEIER ve Oliver BRUTTEL. "Minimum Wage as a Social Policy Instrument: Evidence from Germany". Journal of Social Policy. 50(2). 2020. s.247.

⁷ Wendy V. CUNNINGHAM. *Minimum Wages and Social Policy: Lessons from Developing Countries*, World Bank, Washington DC. 2007. s.11.

⁸ Kerstin BRUCKMEIER ve Oliver BRUTTEL. a.g.e. s.248.

⁹ ILO. *Global Wage Report*. Geneva. (<https://www.ilo.org/global/research/global-reports/global-wage-report/2020/lang--en/index.htm>). 2020. s.60. Erişim tarihi: 02 Şubat 2021.

Tablo 1: Türkiye, Avrupa Birliği ve Bazı Seçilmiş Ülkelerde Aylık Asgari Ücret (Euro)

	2016- 1.Y.	2016- 2.Y.	2017- 1.Y.	2017- 2.Y.	2018- 1.Y.	2018- 2.Y.	2019- 1.Y.	2019- 2.Y.	2020- 1.Y.	2020- 2.Y.
Lüksemburg	1.922,96	1.922,96	1.998,59	1.998,59	1.998,59	1.998,59	2.089,75	2.089,75	2.141,99	2.141,99
İrlanda	1.546,35	1.546,35	1.563,25	1.563,25	1.613,95	1.613,95	1.656,20	1.656,20	1.656,20	1.706,90
Hollanda	1.524,60	1.537,20	1.551,60	1.565,40	1.578,00	1.594,20	1.615,80	1.635,60	1.653,60	1.680,00
Belçika	1.501,82	1.531,93	1.531,93	1.562,59	1.562,59	1.562,59	1.593,81	1.593,81	1.593,81	1.625,72
Almanya	1.440,00	1.440,00	1.498,00	1.498,00	1.498,00	1.498,00	1.557,00	1.557,00	1.584,00	1.584,00
Birleşik Krallık	1.512,36	1.443,44	1.393,40	1.413,58	1.399,86	1.467,19	1.453,28	1.517,11	1.598,69	1.583,31
Fransa	1.466,62	1.466,62	1.480,27	1.480,27	1.498,47	1.498,47	1.521,22	1.521,22	1.539,42	1.539,42
ABD	1.154,28	1.131,93	1.192,17	1.101,18	1.047,83	1.077,94	1.097,53	1.104,28	1.118,63	1.122,22
İspanya	764,4	764,4	825,65	825,65	858,55	858,55	1.050,00	1.050,00	1.108,33	1.108,33
Slovenya	790,73	790,73	804,96	804,96	842,79	842,79	886,63	886,63	940,58	940,58
Malta	728,04	728,04	735,63	735,63	747,54	747,54	761,97	761,97	777,1	777,1
Yunanistan	683,76	683,76	683,76	683,76	683,76	683,76	683,76	758,33	758,33	758,33
Portekiz	618,33	618,33	649,83	649,83	676,67	676,67	700	700	740,83	740,83
Litvanya	350	380	380	380	400	400	555	555	607	607
Estonya	430	430	470	470	500	500	540	540	584	584
Polonya	433,88	417,02	453,48	473,27	502,75	480,2	523,09	529,46	610,79	583,48
Slovakya	405	405	435	435	480	480	520	520	580	580
Çekya	366,35	364,9	407,09	419,9	477,78	468,87	518,97	524,62	574,62	546
Hırvatistan	408,48	414,45	433,35	442,09	462,34	465,72	505,9	506,94	546,07	536,6
Romanya	232,1	276,34	275,39	318,52	407,86	407,45	446,02	439,35	466,23	460,77
Macaristan	351,29	350,09	411,52	412,66	444,69	418,47	464,2	460,74	487,1	451,51
Letonya	370	370	380	380	430	430	430	430	430	430
Türkiye	518,5	513,72	479,47	442,89	446,4	380,16	422,26	389,67	440,29	383,4
Sırbistan	233,53	230,14	247,93	253,1	285,41	282,51	308,03	308,41	344,43	344,43
Karadağ	288,05	288,05	288,05	288,05	288,05	288,05	288,05	331,33	331,33	331,33
Bulgaristan	214,75	214,75	235,2	235,2	260,76	260,76	286,33	286,33	311,89	311,89
Arnavutluk	160,26	160,2	162,69	181,01	180,52	190,58	210,66	211,99	213,45	209,1
Kuzey Makedonya	227,06	236,05	240,89	277,62	278,58	282,48	vy.	vy.	vy.	vy.
Avusturya	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Danimarka	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Finlandiya	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
İsveç	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
İsviçre	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
İtalya	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
İzlanda	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kıbrıs	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Norveç	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Kaynak: Eurostat, 2020. (-): Yasal asgari ücret uygulanmıyor. (vy.): Veri yok

Tablo 1'e bakıldığında çoğu ülkede yasal asgari ücret uygulandığı görülmektedir. İskandinav ülkeleri başta olmak üzere, ele alınan ülkelerin dokuzunda yasal asgari ücret bulunmamaktadır. Tablodaki veriler, altı aylık dönemler itibarıyla, euro cinsinden aylık asgari ücret tutarlarını göstermektedir. Türkiye'ye bakıldığında asgari ücretin Arnavutluk, Bulgaristan, Karadağ ve Sırbistan'ın biraz üzerinde olduğu gözlenmektedir. Bu durum, Türkiye'de asgari ücretin Euro

cinsinden düşük olduğu anlamına gelmektedir. Söz konusu veriler nominal tutarları göstermesi açısından çok sağlıklı bir karşılaştırmaya imkan vermemektedir. Bu kapsamda, satınalma gücü paritesine göre veya ortalama/ortanca ücrete göre bir karşılaştırma yapmak daha gerçekçi sonuçlar ortaya koymak açısından önemlidir. Tablo 2, satınalma gücü paritesine göre asgari ücret tutarlarını göstermektedir.

Tablo 2: Türkiye, Avrupa Birliği ve Bazı Seçilmiş Ülkelerde Satınalma Gücü Paritesine Göre Aylık Asgari Ücret (Dolar / 2017 Fiyatları)

	2016	2017	2018		2016	2017	2018
Lüksemburg	1.995,52	2.080,88	2.084,71	Portekiz	939,65	979,17	1.026,21
Almanya	1.784,33	1.890,12	1.894,08	Romanya	683,47	789,46	1.018,74
Hollanda	1.760,8	1.829,5	1.864,31	Macaristan	757,98	852,7	906,82
Belçika	1.793,7	1.836,66	1.838,62	Hırvatistan	797,94	846,59	892,11
Fransa	1.731,17	1.756,48	1.781,36	Çekya	711,73	795,06	875,1
Birleşik Krallık	1.512,74	1.588,39	1.652,41	Estonya	724,28	779	813,94
İrlanda	1.586,57	1.600,59	1.642,76	Slovakya	689,59	740,63	813,53
Slovenya	1.207,34	1.249,8	1.305,66	Litvanya	774,48	768,97	795,04
ABD	1.256,67	1.256,67	1.256,67	Kuzey Makedonya	651,18	757,86	764,56
İspanya	1.064	1.167,14	1.211,43	Letonya	659,43	677,7	759,07
Malta	1.136,89	1.161,35	1.185,14	Sırbistan	591,31	625,96	684,14
Polonya	1.006,13	1.072,76	1.117,87	Bulgaristan	570,85	615,31	676,75
Yunanistan	1.035,04	1.048,09	1.067,43	Karadağ	679,72	676,9	673,43
Türkiye	1.059,01	1.039,4	1.045,49	Arnavutluk	413,89	466,65	469,45

Kaynak: ILOSTAT, 2020

Tablo 2'ye bakıldığında, satınalma gücü paritesine göre asgari ücret sıralamasının değiştiği dikkat çekmektedir. Nominal değerler üzerinden ücret sıralamasında, Türkiye'den daha düşük ücrete sahip 4 ülke varken, satınalma gücüne göre Türkiye'den daha düşük asgari ücrete sahip 14 ülke olduğu görülmektedir. Fiyat farklılıklarını dikkate alan bu göstergeye göre, Türkiye'nin sı-

ralamasının daha iyi olduğu söylenebilir. Uluslararası karşılaştırma için daha sağlıklı olan bu göstergenin yanı sıra, ilgili ülkede ortalama ve ortanca ücrete göre asgari ücretin oranı da önem arz etmektedir. Ortalama ve ortanca ücrete oran cinsinden asgari ücrete ait veriler ise Tablo 3'te gösterilmektedir.

Tablo 3: Türkiye, Avrupa Birliği ve Bazı Seçilmiş Ülkelerde Ortalama ve Ortanca Ücretin Yüzdesi Olarak Aylık Asgari Ücret

		2016	2017	2018	2019		2016	2017	2018	2019
ABD	Ortalama	0,25	0,24	0,23	0,22	Litvanya	0,45	0,43	0,41	0,41
	Ortanca	0,35	0,34	0,33	0,32		0,56	0,54	0,51	0,51
Almanya	Ortalama	0,42	0,43	0,42	0,43	Lüksemburg	0,44	0,45	0,44	0,44
	Ortanca	0,47	0,49	0,48	0,48		0,54	0,55	0,54	0,55
Belçika	Ortalama	0,39	0,4	0,4	0,4	Macaristan	0,39	0,4	0,39	0,38
	Ortanca	0,47	0,48	0,47	0,47		0,51	0,53	0,52	0,5
Birleşik Krallık	Ortalama	0,44	0,44	0,45	0,46	Polonya	0,43	0,44	0,42	0,42
	Ortanca	0,53	0,54	0,54	0,55		0,53	0,54	0,51	0,52
Çekya	Ortalama	0,34	0,35	0,36	0,37	Portekiz	0,42	0,43	0,43	0,44
	Ortanca	0,4	0,41	0,42	0,43		0,59	0,6	0,61	0,61
Estonya	Ortalama	0,36	0,37	0,37	0,37	Romanya	0,41	0,44	0,43	0,41
	Ortanca	0,42	0,43	0,43	0,43		0,56	0,6	0,58	0,57
Fransa	Ortalama	0,5	0,5	0,5	0,5	Slovakya	0,38	0,38	0,39	0,4
	Ortanca	0,62	0,62	0,62	0,61		0,48	0,48	0,49	0,49
Hollanda	Ortalama	0,39	0,39	0,39	0,39	Slovenya	0,48	0,48	0,49	0,49
	Ortanca	0,47	0,47	0,47	0,47		0,59	0,58	0,59	0,59
İrlanda	Ortalama	0,35	0,35	0,36	0,35	Türkiye	0,43	0,41	0,4	0,43
	Ortanca	0,42	0,42	0,42	0,42		0,75	0,71	0,7	0,75
İspanya	Ortalama	0,32	0,34	0,35	0,42	Yunanistan	0,33	0,33	0,32	0,35
	Ortanca	0,38	0,4	0,41	0,49		0,45	0,45	0,44	0,48
Letonya	Ortalama	0,41	0,39	0,4	0,38					
	Ortanca	0,51	0,48	0,51	0,47					

Kaynak: OECDSTAT, 2020

Tablo 3'te bir ülkede uygulanan asgari ücretin ortalama ve ortanca ücrete göre oranı verilmektedir. Ülkeler arası karşılaştırmalar için, kazanç dağılımındaki farklılıkları hesaba katmasından dolayı, ortalama kazançlardan ziyade ortanca değer daha iyi bir fikir sağlamaktadır.¹⁰ Bu çerçevede bakıldığında, Türkiye'nin ortanca ücret açısından diğer ülkelerden önemli derecede farklılaştığı görülmektedir. Türkiye'de asgari ücret, ortanca ücretin %75'ine denk gelmektedir. Diğer bir deyişle ortanca ücret sahibi, asgari ücretin biraz üzerinde gelir elde edebilmektedir. Ayrıca ortanca ve ortalama ücret arasındaki fark, ücret çarpıklığını ifade etmektedir. Buna göre bakıldığında, Tablo 3'teki ülkeler arasında en yüksek fark 0,32 (2019) ile Türkiye'ye ait bulunmaktadır. Bu gösterge; asgari ücretin ortanca ücrete çok yakın olduğunu göstermektedir.

Tablo 3'e bakıldığında, ortanca ücretin yüzdesi olarak asgari ücretin gelişmiş ülkelerde genellikle daha düşük, gelişmekte olan ülkelere ise daha yüksek olduğu görülmektedir. Bunun nedeni olarak, gelişmekte olan ülkelere ortanca ücretlinin daha ziyade görece düşük ücretli çalışması gösterilebilir. Bununla birlikte, oranların tam

anlamıyla yorumlandığında yanıltıcı olabileceği de unutulmamalıdır. Örneğin Fransa'da, asgari ücretin nispeten yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum, işgücü maliyetleri üzerinde diğer ülkelere göre daha yüksek etkiye sahip olduğunu gösterebilir. Ancak Fransa'daki asgari ücretlerin maliyeti, bir dereceye kadar asgari ücretli işçi çalıştıran işverenler için azaltılmış sosyal güvenlik primleriyle hafifletilmektedir.¹¹ Sonuç olarak her durumda, asgari ücret/ ortalama ücret oranı ek bir incelemeyi daha gerektirmektedir.

Asgari ücrete ilişkin diğer bir gösterge ise, toplam çalışanlar içerisinde asgari ücretten çalışanların oranıdır. Küresel olarak bakıldığında; 2019 yılında 327 milyon ücretli çalışanın, geçerli saatlik asgari ücrete eşit veya daha düşük ücret elde ettiği tahmin edilmektedir. Bu sayı, tüm dünyadaki ücretli çalışanların %19'una eşittir. Avrupa ve Merkez Asya'da bu oran %17, Amerika'da %22, Afrika'da %24, Asya ve Pasifik'te %19'dur.¹² Avrupa Birliği üyesi bazı ülkelere ve Türkiye'de ise asgari ücret civarında ücret alanların toplam istihdama oranı aşağıda yer alan Tablo 4'teki gibidir.

¹⁰ EUROSTAT. "Monthly Minimum Wages – Bi-Annual Data". 2020. https://ec.europa.eu/eurostat%20/databrowser/%20view/earn_mw_cur/default/table?lang=en. Erişim tarihi: 03 Şubat 2021

¹¹ ILO. "Minimum Wage Policy Guide", 2016. (https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---travail/documents/publication/wcms_508566.pdf). Erişim tarihi: 03 Mayıs 2021. s.47.

¹² ILO. 2020 a.g.e. s.66.

Tablo 4: Asgari Ücret Civarında(-/+%10) Ücret Elde Edenlerin Toplam İstihdama Oranı (2017)

Ülke	Pay	Ülke	Pay
Türkiye	42*	Fransa	8
Romanya	21	Estonya	7
Portekiz	20	Malta	6
Macaristan	20	İspanya	5
Polonya	17	Slovenya	5
Bulgaristan	14	Almanya	5
Litvanya	13	Finlandiya	5
İrlanda	11	Avusturya	4
Hırvatistan	10	Yunanistan	4
Letonya	9	Çekya	3
AB	9	Hollanda	3
Kıbrıs	9	Belçika	2
Lüksemburg	8	İsveç	2

Kaynak: EUROFOUND, 2020: 13; EUROSTAT (2014).

* : 2010 yılı (Asgari Ücretin %105'inden daha az kazananlar)

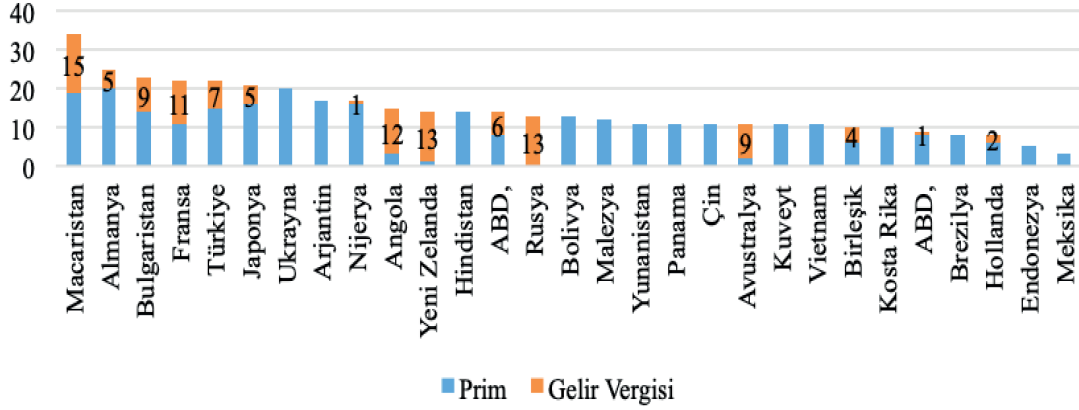
Asgari ücretle çalışanların sayısına bakıldığında ortaya çıkan önemli bir sorun, sadece asgari ücret tutarının dikkate alınması halinde elde edilen oranların tam anlamıyla doğruyu yansıtmayacağıdır. Çünkü ücretlilere yapılacak ek ödemeler yahut kesintiler, ilgili ücretlinin hesaplama dışında kalması sonucunu doğurabilmektedir. Bu nedenledir ki; hesaplamalar genellikle -/+%10 asgari ücret olacak şekilde yapılmaktadır. Tablo 4'e bakıldığında, AB'de asgari ücretle çalışanların oranının %9 olduğu görülmektedir. Ayrıca AB'nin yeni üyelerinde bu oranın daha yüksek olduğu göze çarpmaktadır. 2010 yılı Eurostat verisine göre Türkiye'de toplam çalışanların neredeyse %42'si asgari ücretten çalışmaktadır. Sosyal Güvenlik Kurumu Yıllık İstatistiklerine göre de 2016 yılında bu oranın %41 olduğu ifade edilmektedir.¹³ Oranın yüksekliği son derece dikkat çekici bir bulgudur. Güncel rakama ilişkin

rakamlar arasında farklılık olmakla birlikte, Türkiye'de çalışanların çok önemli bir kısmının asgari ücretli olduğunu söylemek mümkündür. Bu kapsamda yorumlandığında, Türkiye'de asgari ücretin her vasıfta çalışana verilecek ücret gibi algılandığını ve bu anlamda çok sayıda sektörde kullanıldığını ifade etmek mümkündür. Oysa işgücü piyasalarında ödenecek en düşük ücretin, düşük vasıflı çalışanlar için geçerli olması beklenmektedir.

Türkiye'de asgari ücretin kapsamının bu kadar büyük olması, geniş bir halk kitlesi tarafından dikkate alınması sonucunu da beraberinde getirmektedir. Ülkede gerek asgari ücret düzeyine gerekse bu ücret üzerindeki vergi yüküne yönelik yoğun bir ilgi söz konusu olmaktadır. Bu çalışmanın da odağında yer olan vergi yükü, seçilmiş bazı ülkeler bağlamında aşağıdaki Grafik 1'de ele alınmaktadır.

¹³ Kronos. "Türkiye'de Sigortalı Her 10 İşçiden 4'ü Asgari Ücretle Çalışıyor", 28 Aralık 2020. (<https://kronos34.news/tr/turkiyede-10-kisiden-4-u-asgari-ucretle-calisiyor/#:~:text=13%2C7%20M%C4%B0LYON%20%C4%B0%C5%9E%C3%87%C4%B0N%C4%B0N%205,say%C4%B1s%C4%B1%205%20milyon%20641%20bin>) Erişim tarihi: 02 Şubat 2021.

Grafik 1: Seçilmiş Bazı Ülkelerde Asgari Ücret Üzerindeki Vergi ve Sosyal Güvelik Prim Yüğü (Be-
kar / 2019)

Kaynak: ILO, 2020: 101.

Grafik 1'e bakıldığında toplam vergi ve prim yükünün Türkiye'de yüksek olduğu görülmektedir. Ayrıca birçok ülkenin de asgari ücreti vergi dışı bıraktığı dikkati çekmektedir. Bir vergi konusunun vergi dışında tutulması, şüphesiz siyasi, mali ve ekonomik yönü olan bir konudur. Bu kararın, ilgili ülkenin kendi iç dinamiklerinden kaynaklanan nedenlerle birlikte değerlendirilerek ele alınması gerekmektedir. Bu nedenledir ki; çok sayıda faktöre bağlı bu konuda sadece ülkeler arasında karşılaştırma yapmak suretiyle bir sonuca varmak, oldukça zordur.

3- TÜRKİYE'DE ASGARİ ÜCRET ÜZERİNDEKİ VERGİ YÜKÜ

Asgari ücret üzerinde, vergi ve prim olmak üzere iki farklı mali yük yer almaktadır. Her ikisi de devlet açısından birer kamu geliri olmasına rağmen, çalışan açısından mali anestezi ile birlikte alınan mali bir yük olarak görülmektedir. Çalışan açısından vergi ve prim arasında çok fazla ayrım yapılmazken aslında birbirlerinden farklı

yapıya sahip yükümlülükleri oluşturmaktadır. Bu noktada öncelikle aralarındaki farkın anlaşılması gerekmektedir.

Sosyal güvenlik kurumuna yapılan prim ödemeleri, ücretli üzerinde yük oluşturmakla birlikte vergi olarak değil "vergi benzeri gelir" olarak nitelendirilmektedir. Literatürde sosyal parafiskal gelir olarak adlandırılan ve vergi gibi zorlayıcılık özelliği taşıyan bu primler, bir hizmet karşılığı alınması nedeniyle vergilerden ayrılmaktadır. Diğer bir deyişle cebir unsurundan dolayı vergiye benzeyen primler, özel karşılık taşımaları nedeniyle vergilerden farklılık taşımaktadır.¹⁴ Çalışan kişi bu primleri, hayatı boyunca karşılaşılabileceği bazı risklere karşı bir sigorta olarak ödemektedir. Dolayısıyla sosyal güvenlik kurumuna ödenen primlerde bir karşılık olması düşüncesi söz konusudur. Fakat aynı şeyi işverenin işçi adına ödemiş olduğu primler için söylemek zordur. Sosyal güvenlik kurumuna işçi adına ödenen işveren payları vergi niteliği taşımaktadır.¹⁵ Bu çalışma, özel karşılık taşıyan primlere ve işverenin

¹⁴ Hüseyin ŞEN ve İsa SAĞBAŞ. *Vergi Teorisi ve Politikası*. 2. Baskı. Kalkan Matbaacılık. Ankara 2016. ss.43-44

¹⁵ Halil NADAROĞLU. *Kamu Maliyesi Teorisi*, 11. Baskı, Beta Yayınevi. İstanbul 2000. s.203

işçi adına ödediği primlere değil, cebir unsuru taşıyan işçinin ödemiş olduğu vergi üzerine odaklanmaktadır.

Asgari ücret üzerindeki bir diğer mali yük ise vergilerdir. Asgari ücretin iki farklı vergi yükü taşıdığı görülmektedir. Bunlardan birincisi gelir, ikincisi ise damga vergisidir. Türkiye’de yürürlükte olan 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu’nda yazılı olan 7 gelir unsurundan birini “ücret” oluşturmaktadır. Buna göre gerçek kişinin elde etmiş olduğu ücret; “işverene tabi belirli bir işyerine bağlı olarak çalışanlara hizmet karşılığı verilen para ve ayınlar ile sağlanan ve para ile temsil edilebilen menfaatlerdir” şeklinde tanımlanmaktadır. “Ücretin ödenek, tazminat, kasa tazminatı (mali sorumluluk tazminatı), tahsisat, zam, avans, aidat, huzur hakkı, prim, ikramiye, gider karşılığı veya başka adlar altında ödenmiş olması veya bir ortaklık münasebeti niteliğinde olmamak şartı ile kazancın belli bir yüzdesi şeklinde tayin edilmiş bulunması onun mahiyetini değiştirmeyeceği”¹⁶ belirtilmekte ve bu alanlardan elde edilen gelirler vergiye tabi tutulmaktadır.

Brüt asgari ücret üzerinden ayrıca 488 sayılı Damga Vergisi Kanunu’na göre (“Maaş, ücret, gündelik, huzur hakkı, aidat, ihtisas zammı, ikramiye, yemek ve mesken bedeli, harcırah, tazminat ve benzeri her ne adla olursa olsun hizmet karşılığı alınan paralar (avans olarak ödenenler dahil) için verilen makbuzlar ile bu paraların nakden ödenmeyerek kişiler adına açılmış veya açılacak cari hesaplara nakledildiği veya emir ve havaalelerine tediye olunduğu takdirde nakli veya tediye temin eden kâğıtlar”)¹⁷ %0,759 oranında vergi ödenmektedir. Oranı çok fazla olarak algılanmadığından dolayı genellikle damga vergisi çok ilgi çekmemekte fakat sonuçta bir vergi yükü oluşturmaktadır.

Görüldüğü gibi ücret üzerinden iki farklı vergi alınmaktadır. Bunlardan gelir vergisi gerek tutar olarak gerekse uygulamada kişiselleştirilebilme özelliğinden dolayı daha çok ilgi çekmektedir. Türkiye’de yürürlükteki 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu’na göre gelir elde eden gerçek kişiler için artan oranlı tarife uygulanmaktadır. Buna göre ücret geliri elde eden gerçek kişiler için 2021 yılında aşağıdaki tarife uygulanmaktadır.

Tablo 5: Ücret Geliri Elde Edenler İçin 2021 Yılı Gelir Vergisi Tarifesi

Gelir Dilimleri	Oran (%)
0 - 24.000 TL	15
24.001 TL – 53.000 TL	20
53.001 TL – 190.000 TL	27
190.001 TL – 650.000 TL	35
650.001 TL ve üzeri	40

Tablo 5’ten de görüldüğü üzere ücret geliri elde edenler için vergi oranı %15’ten başlamakta ve matrah arttıkça yükselmektedir. Fakat Gelir Vergisi Kanunu’na ilave edilen ek fıkra ile¹⁸ asgari ücretlinin vergi matrahı artmasına rağmen eline

geçen net ücret değişmemektedir. Bu düzenleme ile gelir vergisi matrahı yılın ikinci yarısında ikinci basamağa ulaştığında, matraha ikinci basamağa denk gelen vergi oranı uygulanmakta, ancak ardından ücretlinin ocak ayındaki net ücretiyle, ilgili

¹⁶ 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu, md.61.

¹⁷ 488 sayılı Damga Vergisi Kanunu, md.1

¹⁸ 193 sayılı GVK, Ek fıkra: 21/3/2018-7103/6 md.

ayda hesaplanan net ücreti arasındaki fark asgari geçim indirimine eklenmekte, böylece ücretlinin eline geçen net ücret değişmemektedir. Bu düzenleme ile birlikte, sadece asgari ücret geliri elde edenler için, artan oranlı tarife işlevsiz kalmaktadır. Böyle yapılmasının altında yatan temel neden, asgari ücret üzerindeki vergi yükünün

artırılmak istenmemesidir. Bu şekilde asgari ücretlinin mali yıl içerisindeki matrahı artan oranlı tarifedeki birinci basamağı aşmış olsa da vergi yükü değişmemektedir. Türkiye’de Ocak 2021’de işe yeni başlamış bir asgari ücretlinin geliri ve geliri üzerinden hesaplanan mali yükümlülükler aşağıdaki gibidir.

Tablo 6: Türkiye’de Asgari Ücretin Hesaplanması (Ocak 2021)

ASGARİ ÜCRET HESABI (Bekar/Aylık)		
A	Brüt Asgari Ücret	3.577,50
B	Kesintiler Toplamı (C+D+E+F)	1019,91
C	- Sigorta Primi İşçi Payı (%14)	500,85
D	- İşsizlik Sigortası Primi İşçi Payı (%1)	35,78
E	- Gelir Vergisi (%15)	456,13
F	- Damga Vergisi (%0,759)	27,15
G	Asgari Geçim İndirimi	268,31
H	Ödenen Net Gelir Vergisi (E-G)	187,82
I	Net Asgari Ücret (A-B)+G	2.825,90
MALİ YÜK HESABI		
J	Sosyal Güvenlik Prim Yüğü [(C+D)/A]	15
K	Vergi Yüğü [(H+F)/A]	6
L	Toplam Mali Yüğü (J+K)	21

Tablo 6’da asgari ücret üzerinde vergi ve sosyal güvenlik primi olmak üzere iki farklı mali yükün olduğu görülmektedir. Sadece Gelir ve Damga Vergisi dikkate alındığında vergi yükünün %6 olduğu; sosyal güvenlik primleri yükünün ise %15 olduğu dikkati çekmektedir. Vergi ve prim birlikte değerlendirildiğinde ise toplam mali yük %21 olmaktadır.

Kanuni gelir vergisi oranının %15 ve Damga vergi oranının %0,759 olmasına rağmen, vergi yükünün %6 gibi bir seviyede oluştuğu gözlenmektedir. Asgari ücretliler için kanuni gelir vergisi oranı %15-20 aralığında olmakla birlikte, ülkemizde uygulanan asgari geçim indirimi dolayısıyla işçinin ödeyecek olduğu gelir vergisinden

işçinin evli/bekar ve çocuk sahibi olmasına bağlı olarak bir indirim yapılmaktadır. Bu uygulama vergi yükünün düşmesine neden olmaktadır. Burada detayına yer verilmeyecek olan ve teorideki adı en az geçim indirimi, pratikteki adı ise asgari geçim indirimi (AGİ) olan uygulama, gelirin bir kısmının vergi dışı tutulmasını sağlamaktadır. AGİ, bir ücretlinin eşinin çalışıp çalışmamasına ve çocuk sayısına göre değişen miktarlarda çalışana gelir vergisi avantajı sağlamaktadır. Eşinin çalışmamasına ve artan çocuk sayısına göre elde edilecek gelir vergisi indirimi de artmaktadır. Örneğin; eşi çalışmayan ve 3 çocuklu bir asgari ücretli için ödenecek gelir vergisi miktarı sıfırdır. Bu kişisel özelliklere sahip ücretlinin vergi yükü

sadece damga vergisinden ibaret %0,759 olmaktadır. Nihayetinde, Türkiye’de asgari ücret üzerindeki vergi yükünün artan oranlı tarifedeki kanuni oranlar (%15-20) kadar olmadığı, ücretlinin ailevi özelliklerine bağlı olarak %0,759 ile %6 arasında değiştiği görülmektedir.

4- TÜRKİYE’DE ASGARI ÜCRETİN VERGİLENDİRİLMESİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Buradaki tartışmanın teorik ve pratik olmak üzere iki temel yanı bulunmaktadır. Teorik anlamda konu vergileme ilkeleri bağlamında ele alınacaktır. Pratik bağlamda ise, Türkiye’de asgari ücretin mevcut işgücü piyasasındaki yeri, asgari ücretten devletin elde etmiş olduğu gelir ve işgücü piyasasına etkisi açısından değerlendirme yapılacaktır.

4.1- Teorik Bağlamda Asgari Ücretin Vergilendirilmesinin Değerlendirilmesi

Asgari ücretin vergilendirilmesine ilişkin teorik tartışmalarda vergileme ilkeleri bağlamında konunun ele alınması tartışmaya açıklık getirmek açısından önemlidir. Vergilemenin klasik ve modern ilkeler olmak üzere bir dizi ilkesi vardır. Adam Smith’in ele adlıği şekilde adalet, belirlilik, uygunluk, iktisadilik gibi ilkeleri bulunmaktadır. Ayrıca Smith’in klasik vergileme ilkelerinin yanı sıra modern başlığı altında mali, iktisadi, adalet, basitlik ve öngörülebilirlik şeklinde vergileme ilkeleri de ele alınmaktadır.¹⁹ Gerek klasik gerekse modern vergileme ilkeleri arasında en çok ilgi çeken ve üzerinde durulanı adalettir. Asgari ücretin vergi dışı bırakılması tartışmasında da asıl vurgu

yapılan ilke adalet olmaktadır. Smith’in ele aldığı şekilde adalet; bir devletin tebaasında bulunan herkesin geliri ile orantılı şekilde devletin devamı için ödeme yapması olarak ifade edilmektedir. Bu yaklaşım iktisadi anlamda bir eşitliğe dayanmaktadır.²⁰ Modern anlamda adaleti ele alan yaklaşımlara bakıldığında, vergilemede adaletin sağlanması için birtakım ilkelerin benimsenmesi gerektiği kabul edilmektedir. Bu ilkeler; eşitlik, genellik, fayda ve ödeme gücüdür.²¹ Asgari ücretin vergilendirilmesine yönelik teorik değerlendirme bu ilkeler doğrultusunda yapılacaktır.

Eşitlik ilkesine göre, ödeme gücü aynı olanların aynı (yatay eşitlik), farklı olanların farklı (dikey adalet) vergilendirilmesi gerektiği kabul edilmektedir. Türkiye’de 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu, gelirin unsurlarından biri olarak ücreti ele almakta ve ücretin niteliğine atıf yaparak, ücret elde edenler arasında bir ayırım yapmaktadır. Buna göre Türkiye’de kamuda çalışan memurun almış olduğu maaşla, özel sektörde çalışan işçinin almış olduğu ücret, gelir vergisi kanunu gereğince ücret başlığında ele alınmaktadır. Dolayısıyla ülkede ücret geliri elde eden herkes ortak bir paydada değerlendirilmektedir. Diğer bir deyişle Gelir Vergisi Kanunu ücretin niteliğine ilişkin bir değerlendirme yapmamakta, maaş ve ücret gelirleri arasında bir farklılık yaratmamaktadır.

Eşitlik ilkesini değerlendirebilmek adına, Tablo 7’de yeni işe başlamış olan bir asgari ücretli ile lise mezunu bir devlet memurunun vergi yükleri Ocak 2021 gelirleri çerçevesinde ele alınmaktadır.

¹⁹ Osman PEHLİVAN. *Kamu Maliyesi*, Celepler Matbaacılık. Trabzon 2018. ss.148-160

²⁰ Halil NADAROĞLU. a.g.e. s.301

²¹ Osman PEHLİVAN. a.g.e. ss.148-160

Tablo 7: Asgari Ücret ve Örnek Memur Maaşı Hesaplaması (Ocak 2021/Aylık)

ASGARİ ÜCRET HESABI (Bekar)		MEMUR MAAŞI HESABI (Lise Mezunu (13/3) / Bekar)	
BRÜT GELİR	3.577,50	BRÜT GELİR	4.805,43
KESİNTİLER TOPLAMI	1.019,91	KESİNTİLER TOPLAMI	687,18
- Sigorta Primi İşçi Payı (%14)	500,85	- G.S.S. Primi (%5)	172,02
- İşsizlik Sig. Primi İşçi Payı (%1)	35,78	- M.Y.Ö. Sigortası (%9)	309,64
- Gelir Vergisi (%15)	187,82*	- BES Kesintisi	103
- Damga Vergisi (%0,759)	27,15	- Gelir Vergisi (%15)	66,05*
		- Damga Vergisi (%0,759)	36,47
GELİR VERGİSİ MATRAHI	3.040,88	GELİR VERGİSİ MATRAHI	2.229,07
NET ÜCRET	2.825,90	NET ÜCRET	4.118,25
TOPLAM MALİ YÜK	21	TOPLAM MALİ YÜK	12,13
- Vergi Yüğü (%)	6	- Vergi Yüğü (%)	2,13
- Sos. Güv. Pri. Yüğü (%)	15	- Sos. Güv. Pri. Yüğü (%)	10,00

Kaynak: www.memurlar.net (Memur maaş hesabı için)

* Her iki çalışan için de 268,31 TL Asgari Geçim İndirimi dikkate alınmıştır

Tablo 7’de lise mezunu olarak işe yeni başlayan bir memur için maaş hesaplaması yapılmıştır. Tabii ki bütün memur kadrosunda çalışanlar için aynı durum söz konusu değildir. Bu örneğin verilmesinde, asgari ücretli ile elde edilen gelir anlamında benzerlik göstermesi etkili olmuştur. Hem çalışmanın hacmini genişletmemek hem de kamu sektöründe çalışan farklı kadrolardaki personelin maaş hesaplamasında çok fazla istisna uygulaması yer aldığı için bu memur örneği tercih edilmiştir. Sadece fikir vermesi açısından bakıldığında; örneğin bir kamu üniversitesinde profesör kadrosunda (1 derece/3 yıldan az çalışma süresi/bekar) çalışan bir kişi için vergi yükü % 2-3 civarındayken, Genel Müdür (1 derece, bekar) kadrosunda çalışan bir kişi için vergi yükü tabi olduğu kanuna bağlı olarak yaklaşık % 2 ile % 8 arasında değiştiği görülmektedir. Şüphesiz bu hesaplamalar çalışılan kadroya, kuruma ve yaşanan ile göre değişmektedir. Bu nedenle çalışmada bu hesaplamalar kapsam dışında bırakılmış, sadece gelir anlamında benzerlik göstermesi bakımından lise mezunu yeni işe başlayan örnek bir memur ele alınmıştır.

Tablo 7’ye bakıldığında asgari ücret üzerindeki vergi yükünün, kendisinden yüksek gelir elde eden ücretli bir memura kıyasla yaklaşık üç kat fazla olduğu görülmektedir. Bu durum vergilemede dikey eşitlik ilkesinin ihlal edildiği anlamına gelmektedir. Farklı gelir elde edenlerin farklı vergi yüküne sahip olması gerektiğini ifade eden dikey eşitlik ilkesinin aksine, asgari ücretten yaklaşık %35 daha fazla gelir elde eden bir memur, asgari ücretlinin yarısından daha az vergi ödemektedir. Bu durum vergilemede dikey eşitlik ilkesi ile örtüşmemektedir. Ücret elde eden işçilerin kendi arasında yatay ve dikey eşitlik açısından sorun olmamakla birlikte kamu personeli ile işçi kadrosunda çalışanlar arasında eşitlik bozulmaktadır.

Vergilemede eşitliği göstermesi bakımından hazırlanan Tablo 7’deki analizde dikkat edilmesi gereken diğer bir nokta vergi yükü hesabının yıllık yapılması gerektiğidir. Artan oranlı tarifieden ve yıl içindeki ücret/maaş artışlarından dolayı hesaplamaların yıllık yapılması yerinde olacaktır. Fakat asgari ücrette 2016 yılından itibaren yıl içi artış yapılmadığından ve artan oranlı tarifenin et-

kisinin giderilerek düz oranlı bir hal almasından dolayı asgari ücretli için yıllık hesaplama yapmaya gerek bulunmamaktadır. Çünkü asgari ücretli için vergi ve prim yükü değişmeyecektir. Memur için bakıldığında, temmuz ayında ücret artışı al-

dığı için ve ilerleyen aylarda artan oranlı tarife göre daha yüksek vergi oranıyla muhatap olduğu için vergi yükünün yıllık olarak hesaplanması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Memur için yıllık maaş hesabı aşağıdaki gibidir.

Tablo 8: Memur Maaşı Hesabı (2021 Yıllık)

MEMUR MAAŞ HESABI (1 Yıllık)	
(Lise Mezunu (13/3) / Bekar)	
BRÜT GELİR	58.597,40
KESİNTİLER TOPLAMI	8.589,64
- G.S.S. Primi (%5)	2.097,61
- M.Y.Ö. Sigortası (%9)	3.775,75
- BES Kesintisi	1255
- Gelir Vergisi (%15/20)	1.016,53
- Damga Vergisi (%0,759)	444,75
GELİR VERGİSİ MATRAHI	27.181,27
NET ÜCRET	50.007,76
TOPLAM MALİ YÜK	12,51
- Vergi Yüğü (%)	2,49
- Sos. Güv. Pri. Yüğü (%)	10,02

Kaynak: www.memurlar.net

Tablo 8'e bakıldığında örnek memur için yıllık vergi yükü %2,49; toplam mali yük de %12,51 olmaktadır. Sosyal güvenlik prim yükünde kayda değer bir artış yaşanmazken, vergi yükünde yarım puanı dahi bulmayan bir artış söz konusudur. Bu hesaplama da asgari ücretli ile örnek memur arasında önemli miktarda bir vergi yükü farkı olduğunu ortaya koymaktadır. Asgari ücretin vergi yüküne ilişkin olarak Rakıcı ve Vural (2011), anayasa gereği vergi yükünün adaletli dağıtılması gerektiğini belirterek asgari ücret üzerindeki vergi yükünün yüksek olduğunu belirtmektedirler.²²

Vergilemedeki diğer bir adalet ilkesi ise genelliktir. Bu teorik ilke T.C. Anayasa'sında da yer almaktadır.²³ Gerek teori gerekse T.C. Anayasa'sı bu noktada herkesin vergi kapsamına alınmasını belirtmektedir. Genellik ilkesi herkesten vergi alınmasını savunmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, asgari ücretin de vergilendirilmesi gerektiği rahatlıkla söylenebilir. Ancak bu vergilendirmenin, yine T.C. Anayasası'nın aynı maddesinde yer alan mali güç ilkesi doğrultusunda olması gerekmektedir.

Diğer önemli bir ilke olan ödeme gücü ilkesi ise, mükelleflerin gelir, servet ve tüketimleri-

²² Cemil RAKICI ve Tarık VURAL. "Asgari Ücret Üzerindeki Toplam Vergi Yüğü Ve Asgari Ücret Tutarının Anlamı". Ekonomi Bilimleri Dergisi. 3(2). 2011. s.67

²³ T.C. Anayasası. md. 73.

ni dikkate alan bir vergilemeyi esas almaktadır. Ödeme gücüne ulaşmak için kullanılan teknikler ise; en az geçim indirimi, artan oranlılık, ayırma ilkesi ve muafiyet/istisna uygulamalarıdır.²⁴ Adalet ilkesinin belki de temelde hayat bulduğu bu ilkenin üzerinde dikkatle durulması gerekmektedir. Çünkü haddinden fazla uygulandığında bizatihi adaleti zedeleyebilmektedir.

Ödeme gücü ilkesi çerçevesinde uygulanan tekniklerden biri olan en az geçim indirimi, mükellefin kendisinin ve ailesinin yaşamını asgari düzeyde idame ettirebileceği bir tutarın vergi dışı kalmasını ifade etmektedir.²⁵ Bu çerçevede bakıldığında, Türkiye’de bütün ücretliler için asgari geçim indiriminin uygulandığı görülmektedir. Buradan hareketle asgari ücretlinin ödeme gücünün yakalanmaya çalışıldığı söylenebilir.

Diğer önemli bir teknik olan artan oranlılık ise ücret gelirleri için uygulanmaktadır. Ancak Türkiye’de Gelir Vergisi Kanunu’nda yapılan düzenleme (Ek fıkra: 21/3/2018-7103/6 md) ile asgari ücretliler için artan oranlı tarife etkisiz hale getirilmiştir. Diğer bir deyişle asgari ücretliler fiiliyatta düz oranlı bir tarife (%15) ile muhatap olmaktadırlar. Bu uygulama asgari ücretliler için faydalı olmakla birlikte artan oranlı tarifeden beklenen vergilemede esneklik sağlama amacını yakalama açısından sakıncalıdır. Fakat az gelir elde edenden az, çok gelir elde edenden çok vergi elde etme amacı yine artan oranlı tarife ile sağlanmaktadır. Türkiye’de Tablo 7’de ele alındığı üzere, ücret geliri elde edenler arasında gelirle matrah arasındaki ilişkinin koparılmış olmasından dolayı artan oranlı tarife işlevsiz hale gelmiştir. Farklı düzeyde ücret geliri elde edenlerin efektif vergi oranlarında artan oranlı tarifenin tersine etki oluşmakta ve düşük gelirliilerin efektif vergi oranları daha yüksek olabilmektedir.

Ödeme gücüne ulaşmakta kullanılan diğer tekniklerden olan ayırma ilkesi ve muafiyet/ istisna uygulaması ise asgari ücretliler için yeterince uygulama alanı bulamamaktadır. Bu nedenle bu iki tekniğin adalet ilkesi çerçevesinde asgari ücret üzerinde etkisi olduğunu söylemek zordur. Diğer taraftan kamu sektöründe çalışan memurlara bakıldığında birçok istisna ve muafiyet uygulaması ile vergi matrahı farklılaştırılmaktadır. Bu farklılaşma asgari ücret geliri elde edenlerle memur kadrosunda çalışanlar arasında vergi matrahı/brüt ücret dengesinin bozulmasına yol açmaktadır.

Fayda ilkesi ise vergi mükelleflerinin kamu hizmetlerinden elde etmiş oldukları fayda düzeyine göre vergilendirmeyi esas almaktadır. Bu açıdan bakıldığında, çalışmanın konusunu oluşturan gelir ve damga vergisinin fayda yaklaşımına dayandırılması zordur. Ayrıca faydanın ölçülmesindeki güçlük bu yaklaşımın benimsenmesini zorlaştırmaktadır. Bu nedenle de fayda yaklaşımını ele alınan bu konu için değerlendirmeye almak olası değildir.

Sonuç olarak, Türkiye’de asgari ücretin vergilendirmesi teorik açıdan ele alındığında, vergilemede dikey eşitlik ilkesine uygun olmadığı fakat genellik ilkesine uygun olduğu görülmektedir. Ödeme gücünü yakalamakta kullanılan yöntemler açısından bakıldığında, en az geçim indirimi içermesi bakımından olumlu, artan oranlı tarifenin işlevsiz kalması bakımından ise olumsuz olduğunu söylemek mümkündür.

4.2- Pratik Bağlamda Asgari Ücretin Vergilendirilmesinin Değerlendirilmesi

Pratik bağlamda asgari ücretin ele alınışından kasıt; asgari ücret üzerinde vergisel anlamda yapılacak bir düzenlemenin Türkiye’nin eko-

²⁴ Osman PEHLİVAN. a.g.e. ss.155-160

²⁵ Hüseyin ŞEN ve İsa SAĞBAŞ. a.g.e. s.245

nomik ve sosyal yapısı üzerindeki etkisidir. Bu bağlamda üç açıdan konunun incelenmesi önem taşımaktadır. Bunlardan birincisi, asgari ücretle çalışanların toplam istihdam içerisindeki payıdır. İkincisi, asgari ücret üzerinden elde edilen vergilerin kamu gelirleri içerisindeki büyüklüğüdür. Üçüncüsü ise, vergi alanında yapılacak düzenlemenin işgücü piyasası üzerindeki etkisidir.

Birinci açıdan bakıldığında, asgari ücretle çalışanların işgücü piyasasındaki büyüklüğü konunun önemini anlamak adına önemlidir. Bu veriye göre, Türkiye’de asgari ücretle çalışanların toplam istihdam içerisindeki payının (%42 / 2010) son derece fazla olduğu görülmektedir. Dolayısıyla, Türkiye’de asgari ücret konusunda yapılacak düzenleme çok önemli bir grubu etkilemektedir ve konunun büyüklüğünü ve önemini

göstermektedir. Alınacak kararların sosyoekonomik sonuçlarının çok iyi değerlendirilmesi gerekmektedir.

Pratik bağlamda konuya ilişkin diğer gösterge, kamu geliri içerisinde asgari ücret üzerinden elde edilen gelirlerin payıdır. Asgari ücretlilerin ödemiş olduğu gelir vergisi, bilindiği gibi vergi sistemi içerisinde önemli bir yere sahiptir. Aynı zamanda toplam vergiler içerisindeki payının yüksek olmasının, vergilemede adalet açısından olumlu olarak değerlendirildiği bir vergidir. Asgari ücretliler üzerinden elde edilen gelir vergisinin toplam gelir vergisi içerisindeki payı, bu gelirden vazgeçme noktasında dikkat edilecek önemli bir göstergedir. Türkiye’de merkezi yönetim bütçesinde gelir vergisinin içeriği Tablo 9’daki gibidir.

Tablo 9: Türkiye’de Merkezi Yönetim Bütçesindeki Gelir Vergisinin İçeriği (000)

GELİRİN ÇEŞİDİ	2018		2019	
	Gelir Tutarı	Gelir Vergisi İçindeki Payı	Gelir Tutarı	Gelir Vergisi İçindeki Payı
- GELİR VERGİSİ	175.420.074		207.849.896	
- Beyana Dayanan Gelir Vergisi	8.254.642	4,71	9.263.979	4,46
- Basit Usulde Gelir Vergisi	210.804	0,12	204.849	0,10
- Gelir Vergisi Tevkifatı	164.350.217	93,69	195.591.096	94,10
- Gelir Geçici Vergisi	2.604.411	1,48	2.789.972	1,34

Kaynak: Gelir İdaresi Başkanlığı, 2020

Tablo 9’da merkezi yönetim vergi gelirleri içerisinde gelir vergisinin içeriği yer almaktadır. Beyana dayalı olarak alınan ve artan oranlı tarifeyle tabi 2 milyona yakın mükellefin ödemiş oldukları vergilerin toplam gelir vergisi hasılatı içindeki payı %4’ler düzeyindeyken, ücret gelirlerini de içeren tevkifata tabi gelir vergisi tahsilatının toplam gelir vergisi tahsilatı içerisindeki payı % 95’lere yakın düzeyde seyretmektedir. Tablo 9 öncelik-

le Türkiye’de gelir vergisinde uygulanan artan oranlı tarifenin, kendisinden beklenen işlevi yerine getirmekten uzak olduğunu göstermektedir. Beyana dayalı gelir vergisinin GSYH’ye göre vergi esnekliğinin 2019 yılında 0,82²⁶ gibi düşük bir düzeyde olması bu savı desteklemektedir.

Tevkifata dayalı gelir vergisi hasılatı içerisinde, asgari ücret gelirinden elde edilen tutar tam olarak bilinmemektedir. Fakat gelir vergisi

²⁶ Gelir İdaresi Başkanlığı. İstatistikler. 2020.

hasılatının tevkifata dayalı vergilere dayandığı bir durumda, kamu maliyesi açısından süreklilik arz eden böyle bir vergi konusunun vergi dışına alınması çok zor bir karardır. Türkiye’de tevkifata tabi gelirin, gelir vergisi içerisinde önemli bir paya sahip olması, hükümetlerin asgari ücret üzerindeki vergi yükünden vazgeçme şansının pek bulunmadığını göstermektedir. Vergi kompozisyonunun tüketim vergileri ağırlıklı bir yapıda olduğu Türkiye’de, asgari ücret üzerinden alınan gelir vergisinin kaldırılmasının adalet açısından vergi kompozisyonunu daha da bozacağı düşünüldüğünde, bu tarz bir uygulamanın olamayacağı aşikârdır.

Üçüncü olarak da asgari ücretin vergi dışı bırakılmasının işgücü piyasası üzerinde yaratacağı etki dikkate alınmalıdır. Asgari ücretin vergi dışı bırakılması, işgücü piyasasındaki diğer ücretleri de etkileyecektir. Ücret bilindiği gibi stopaj yoluyla vergilendirilmekte ve çalışan ödemiş olduğu vergiyi hissetmeden ödemektedir. Ayrıca çalışan, işverene olan maliyetini sadece aldığı net ücret olarak düşünmektedir. Diğer taraftan işveren ise, gerek işçi adına gerekse kendi adına çalışan için ödediği bütün vergi ve primleri dikkate almakta ve ilgili yükü üzerinde hissetmektedir. Asgari ücretin vergi dışı bırakılması durumunda işveren, asgari ücretin biraz üzerinde ücret ödediği çalışanına, kendi maliyetlerini düşürmek adına, asgari ücret ödemeyi teklif edecektir. Bu durum ise yine işçinin aleyhine bir durum ortaya çıkaracak ve uzun vadede asgari ücretle çalışanların sayısının artmasına neden olacaktır.

Ayrıca uygulamada hangi miktardaki ücretin vergi dışı kalacağının tespiti de önemlidir. Çünkü çalışana ödenen ve ücret sayılan fazla mesai gibi ödemeler ücretlinin gelirinin artmasına neden olacaktır. Bu da asgari ücretin aşılmasına ve yine vergi kapsamına alınmasına neden olabilecektir. Bu nedenle asgari ücretin vergi dışı bırakılması asgari ücretliye ücret sayılan diğer ödemelerin yapılmamasına, yapılırsa dahi kayıtdışı kalmasına

veya asgari ücretlinin vergi kapsamına alınmasına neden olabilecektir. Sonuç olarak uygulamada da sorunlar yaşanabileceği rahatlıkla ifade edilebilir.

SONUÇ

Türkiye’de asgari ücretin vergilendirilmesi konusu sürekli gündemde olan ve tartışılan bir hal almıştır. Konunun ekonomik, mali ve siyasi boyutu bulunmaktadır. Bu çalışmada asgari ücretin vergilendirilmesi, teorik ve pratik bağlamda ele alınarak değerlendirilmiştir. Çalışma konuyu; teorik olarak vergileme ilkeleri, pratik bağlamda ise devlet bütçesi, asgari ücretle çalışanların hacmi ve işgücü piyasasına etkisi açısından incelemiştir.

Teorik açıdan bakıldığında; Türkiye’de asgari ücretle çalışan sayısının çok fazla olması da dikkate alındığında, vergilemede genellik ilkesinin uygulanabilmesi adına asgari ücretin vergilendirilmesi gerektiği söylenebilir. Aynı zamanda vergilemede adalet ilkesi doğrultusunda da bu kadar önemli bir temel vergi konusunun vergi dışı bırakılmaması gerektiği ifade edilebilir. Pratik açıdan bakıldığında ise; asgari ücretle çalışan kişi sayısının fazlalığı ve devlet için sağlam bir gelir kaynağı olması nedeniyle asgari ücretin vergi dışı bırakılmasının mümkün olmayacağı söylenebilir. Diğer taraftan işgücü piyasasında, maliyetleri düşürmek adına işveren tarafından asgari ücretin biraz üzerinde ücret ödemesi yapılan çalışanlara asgari ücret ödenmeye başlanması da söz konusu olacaktır. Bu nedenle asgari ücretin vergi dışı kalması hem ücret yapısı hem de gelir dağılımı açısından sorunlar ortaya çıkarabilecektir.

Çalışmanın sonucunda, Türkiye’de asgari ücretin vergi dışı bırakılmasının gerek teorik gerekse pratik açıdan mümkün olamayacağı kanaatine varılmıştır. Böyle olmakla birlikte, bu konuda atılması gereken bazı adımlar olduğu ifade edilebilir. Bunlardan birincisi; yapısal reformu da içerecek şekilde, asgari ücretin çalışana ödenecek

temel ücret gibi algılanmaktan çıkarılması ve asgari ücretle çalışanların toplam istihdam içindeki payının azaltılması gerekliliğidir. Bu kapsamda, asgari ücretin sosyal ücret olarak kabul edilmesi, çalışanı gerçek anlamda koruyan hem kendisi hem de bakmakla yükümlü olduğu aile bireyleri için insan onuruna yaraşır bir hayat standardı sağlayacak şekilde belirlenen bir yapıya da kavuşturulması gerekmektedir.

Alınacak bir diğer bir önlem ise, asgari ücret üzerindeki vergi yükünün düşürülmesidir. Ücret geliri elde edenler arasında vergilemede yatay ve dikey eşitlik sağlanmalıdır. Türkiye’de nitelik itibarıyla farklılık olsa da maaş geliri elde edenlerin vergi yüklerinin, asgari ücret geliri elde edenlere oranla daha düşük kaldığı görülmektedir. Bu durum, vergilemede dikey adaletin göz ardı edildiğini göstermektedir. Sorunun çözümü adına, ücret/maaş geliri elde edenlerin bir bütün olarak değerlendirilmesi, ortaya çıkan yeni tabloda ve ücret/maaşlara uygulanan muafiyet ve istisna uygulamalarının yeniden gözden geçirilmesi ve asgari ücretin düşük seviyede vergilendirilmesi gerekmektedir.

Yapılan değerlendirmeler sonucunda çalışmada; kısa dönemde bütün ücret gelirlerinin bir bütün olarak değerlendirilerek asgari ücretin üzerindeki vergi yükünün, vergilemede dikey ve yatay adalet ilkesine uygun olacak şekilde düşürülebileceği görüşüne varılmıştır. Ancak uzun dönemde konuya ilişkin esas çözümün, asgari ücretle çalışan sayısının azaltılacak şekilde reformlar yapılmasından geçtiği sonucuna varılmıştır.

KAYNAKÇA

- BRUCKMEIER, K.ve BRUTTEL, O. (2020). “Minimum Wage as a Social Policy Instrument: Evidence from Germany”. Journal of Social Policy. 50(2).
- CUNNINGHAM, W. (2007). *Minimum Wages and Social Policy: Lessons from Deve-*

loping Countries. World Bank. Washington DC.

- EUROFOUND (2020). *Minimum Wages in 2020: Annual Review*. Minimum Wages in The EU Series. Publications Office of the European Union. Luxembourg.
- EUROSTAT (2020). *Monthly Minimum Wages – Bi-Annual Data*. (https://ec.europa.eu/eurostat%20/databrowser/%20view/earn_mw_cur/default/table?lang=en). Erişim tarihi: 03 Şubat 2021.
- EUROSTAT (2014). *Structure of Earnings Survey 2014 and Minimum Wages*. (https://ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/Annexes/earn_ses_main_esms_an3.pdf). Erişim tarihi: 03 Şubat 2021.
- Gelir İdaresi Başkanlığı. (2020). İstatistikler. (https://gib.gov.tr/sites/default/files/fileadmin/user_upload/VI/GBG1.htm). Erişim tarihi: 20 Şubat 2021
- ILO. (2021). *Minimum Wage Policy Guide*. (<https://www.ilo.org/global/topics/wages/minimum-wages/lang--en/index.htm>). Erişim tarihi: 20 Şubat 2021.
- ILO. (2020). *Global Wage Report*, Geneva, (<https://www.ilo.org/global/research/global-reports/global-wage-report/2020/lang--en/index.htm>). Erişim tarihi: 02 Şubat 2021.
- ILO Normlex. (2021). (<https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:1>). Erişim tarihi: 20 Şubat 2021.
- ILO. (2016). *Minimum Wage Policy Guide*. (https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---travail/documents/publication/wcms_508566.pdf). Erişim tarihi: 03 Mayıs 2021.
- ILOSTAT. (2020). Ilostat Database, (https://www.ilo.org/shinyapps/bulkexplorer40/?-lang=en&segment=indicator&id=E-AR_4MMN_CUR_NB_A). Erişim tarihi: 01 Şubat 2021.

- Kronos. (2020). “Türkiye’de Sigortalı Her 10 İşçiden 4’ü Asgari Ücretle Çalışıyor”. 28 Aralık, [https://kronos34.news/tr/turkiyede-10-kisiden-4u-asgari-ucretle-calisiyor/#:~:text=13%2C7%20M%C4%B0LYON%20%C4%B0%C5%9E%C3%87%-C4%B0N%C4%B0N%205,say%C4%B1s%-C4%B1%205%20milyon%20641%20bin\).](https://kronos34.news/tr/turkiyede-10-kisiden-4u-asgari-ucretle-calisiyor/#:~:text=13%2C7%20M%C4%B0LYON%20%C4%B0%C5%9E%C3%87%-C4%B0N%C4%B0N%205,say%C4%B1s%-C4%B1%205%20milyon%20641%20bin).) Erişim tarihi: 02 Şubat 2021.
- KRUEGER, A. B. (2015). “*The History of Economic Thought on the Minimum Wage*”. Industrial Relations. 54(4).
- LEVIN-WALDMAN, O. M. (2016). *The Minimum Wage: A Reference Handbook*. ABC-CLIO Publishing. California.
- NADAROĞLU, H. (2000). *Kamu Maliyesi Teorisi*. 11. Baskı. İstanbul. Beta Yayınevi.
- OECDSTAT (2020). OECD Database. (<https://stats.oecd.org/Index.aspx?lang=en>). Erişim tarihi: 02 Şubat 2021.
- PEHLİVAN, O. (2018). *Kamu Maliyesi. Trabzon*. Celepler Matbaacılık.
- RAKICI, C. ve VURAL, T. (2011). “*Asgari Ücret Üzerindeki Toplam Vergi Yüğü Ve Asgari Ücret Tutarının Anlamı*”. Ekonomi Bilimleri Dergisi. 3(2).
- ŞEN, H. ve SAĞBAŞ, İ. (2016). *Vergi Teorisi ve Politikası*. 2. Baskı. Ankara. Kalkan Matbaacılık.
- T.C. Anayasası (1982)
- 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu (1960)
- 488 Sayılı Damga Vergisi Kanunu (1964)
- Memurlar.net. Maaş Hesaplama. (<https://www.memurlar.net/maas/>). Erişim tarihi: 23 Şubat 2021.